

DOI:10.35774/app2024.04.085
УДК 343.98

Олексій Горлачук,

кандидат економічних наук,
головний судовий експерт сектору
економічних досліджень Тернопільського
науково-дослідного експертно-
криміналістичного центру МВС України
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-8982-2438>

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ СУДОВОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ ЕКСПЕРТИЗИ В УКРАЇНІ В КОНТЕКСТІ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ЕКОНОМІКИ

У статті визначено перспективи розвитку судової економічної експертизи в контексті державного регулювання економіки шляхом вдосконалення економічних відносин, а саме відносин власності.

Наголошено, що судова економічна експертиза є одним із ефективних державних інститутів щодо контролю фінансово-господарської діяльності суб'єктів господарювання.

Проаналізовано вплив економічних відносин в контексті державного регулювання економіки на розвиток судової економічної експертизи, який відбувається через механізм власності. Вказано, що економічні відносини є формою реалізації права власності, порушення якого (його економічна сторона) є предметом дослідження експертів-економістів за дорученням судово-слідчих органів. Встановлено залежність між стабільністю економічного середовища, дотриманням правової дисципліни, з одного боку, та ефективністю функціонування судово-правової системи й розвитком судової експертизи в сфері економіки – з іншого.

Ключові слова: судова економічна експертиза, економічні відносини, форми власності, державне регулювання економіки.

Horlachuk O.

Prospects for the development of forensic economic expertise in Ukraine in the context of state regulation of the economy

The article identifies the prospects for the development of forensic economic expertise in the context of state regulation of the economy by improving economic relations, namely property relations.

It is emphasized that forensic economic expertise, due to its independence and objectivity, is one of the effective state institutions for controlling the financial and economic activities of business entities.

The interaction of property relations and economic relations, which can form the level of legal discipline in the economic environment, is analyzed, causing a certain level of economic violations, which affects the effectiveness of the judicial and legal system and the development of forensic economic expertise as its component element, is identified.

Problematic aspects of the development of forensic economic expertise are identified, which relate to the development and consolidation in the regulatory and legal field of theoretical provisions of expertise: its essence, subject, tasks, goals, which are currently absent. This also includes the lack of a single criterion for classifying this type of forensic expertise, as well as the need to develop unified approaches to the application of forensic economic expertise in various types of legal proceedings (criminal, economic, civil, administrative).

It is indicated that economic relations are a form of exercising property rights, the violation of which, its economic side, is the subject of research by expert economists on behalf of judicial and investigative bodies. The relationship between the stability of the economic environment, compliance with legal discipline on the one hand, and the effectiveness of the functioning of the judicial and legal system and the development of forensic expertise in the field of economics on the other hand, has been established.

It is substantiated that the most effective and promising direction for the development of forensic economic expertise is balanced state regulation of the economy by improving property relations in the process of implementing economic relations, which will ensure the effectiveness of the functioning of the judicial and legal system and the effectiveness of the development of forensic economic expertise.

Keywords: forensic economic expertise, economic relations, forms of ownership, state regulation of the economy.

Постановка проблеми. Як відомо, економічні відносини (зазнають впливу державного регулювання) формують вектор розвитку всіх без винятку сфер людської життєдіяльності. Зокрема, стан та якість економічних відносин повністю визначають стан та якість власне матеріального та нематеріального виробництва. Крім того, важливу роль в цьому процесі відіграє судово-правова система (є похідною від економічних відносин) як обов'язковий елемент правового регулювання національного виробництва, в якій важливе місце відводиться судовій економічній експертизі.

В контексті сказаного слід звернути увагу, що, крім розгляду перспектив розвитку судової економічної експертизи суто в правовому полі (наприклад, вдосконалення законодавства тощо), беручи до уваги економічну природу походження експертизи, її розвиток завжди визначатиметься економічними відносинами, умови яких визначаються державним регулюючим впливом. Відповідно вирішення вказаного питання потребує його розгляду не лише в правовій, а й в економічній площині. Вищенаведене й буде визначати актуальність теми нашого дослідження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженням цього питання займалася численна когорта вітчизняних вчених. Зокрема, І. Голяш, С. Євдокіменко, Н. Клименко, І. Перезова, В. Понікаров, С. Романів, К. Токарева, Федчишина та інші. Не применшуючи внеску вказаних вчених у висвітленні цього питання, зважаючи на діалектичний аспект розвитку всіх соціально-економічних процесів, вказане питання потребує подальшого дослідження.

Метою дослідження є розгляд перспектив розвитку судово-економічної експертизи в контексті державного регулювання економіки шляхом вдосконалення економічних відносин, а саме відносин власності.

Виклад основного матеріалу дослідження. Судово-слідчі органи при розслідуванні економічних злочинів (у сфері оподаткування, банківської сфери, корупційні дії тощо) великою мірою відображають стан економічних відносин, оскільки є індикатором (за кількістю розслідуваних економічних порушень) дотримання правової дисципліни учасниками ринку. Індикатором економічних відносин також є і судова економічна експертиза, яка здійснює свої функції винятково в процесуальному полі. Вона є невіддільна від розвитку судово-правової системи та економічних відносин.

На певному етапі розвитку економічних відносин відбулися кількісні та якісні зміни, що відобразилося у фундаментальній структурній розбудові національного господарства: з'явилися нові галузі економіки, збільшилася кількість суб'єктів господарювання у висококонкурентному середовищі, що потребувало державного втручання. Такі фундаментальні зрушення у суспільному виробництві характеризувалися і небаченим до цього зростанням його обсягів у всіх сферах економіки. При цьому вказані процеси супроводжувалися збільшенням кількості економічних порушень, які за рівнем складності повністю відповідали рівню складності економічних відносин.

Зростання економічних злочинів і, насамперед, складності схем їхнього здійснення зумовило потребу для судово-правової системи в ефективному інструменті, функціональне призначення якого б полягало у дослідженні економічної природи цих порушень в рамках процесуального поля. Цим вимогам повністю відповідала судова економічна експертиза, яка, володіючи теоретико-методологічною базою спеціалізованих економічних наук та незважаючи на те, що мала багато спільних рис (методологічна база) із ревізійними діями та аудиторською перевіркою, все ж таки виявилась затребуваною серед інших державних інститутів контролю за фінансово-господарською діяльністю суб'єктів економіки.

Суттєва відмінність судово-бухгалтерської експертизи від аудиту та ревізії фінансово-господарської діяльності полягає в тому, що параметри її дослідження обмежені колом питань, поставлених на її вирішення правоохоронними та іншими органами, а також цільовим використанням висновків експертизи у системі доказів правовідносин. Найширше вона застосовується у правоохоронній діяльності, пов'язаній з матеріальними збитками. Потреба у проведенні її виникає у значній кількості господарських операцій, що знайшли відображення в бухгалтерському обліку і стали об'єктами слідчого і судового розгляду [1, с. 33, 39].

Безперечним є те, що потреба у судовій економічній експертизі була зумовлена незалежністю та об'єктивністю здійснюваних нею економічних досліджень. На сьогодні принципи судово-експертної діяльності визначені у ст. 3 Закону України «Про судову експертизу». Вказані принципи стосуються всіх видів судової експертизи, в тому числі у сфері економіки:

– принцип законності. Суворе дотримання нормативних вимог Закону є необхідною умовою виконання нею свого функціонального призначення (згідно з п. 14 ст. 92 Конституції України: винятково законами України визначаються засади судової експертизи) [7];

– принцип незалежності. Він характеризує незалежність судового експерта у формуванні своїх висновків від впливу ініціаторів призначення експертизи, зацікавлених сторін та інших зовнішніх та внутрішніх факторів, що є умовою отримання судово-слідчими органами одного із цінних інформаційних доказів у розслідуванні економічних злочинів;

– принцип об'єктивності. Вказаний принцип логічно впливає із двох попередніх і характеризується об'єктивним підходом при дослідженні економічної природи економічного злочину;

– принцип повноти дослідження. Він полягає в деталізації економічного дослідження, визначенні обставин економічного порушення, які стали відомі експерту при дослідженні, однак не були до того відомі судово-слідчим органам. Це в кінцевому випадку забезпечує органи правопорядку достовірною та цінною інформаційною доказовою базою при розслідуванні економічних злочинів.

Слід вказати, що розвиток судової економічної експертизи (організаційні аспекти, формування теоретико-методологічної бази) визначається умовами формування економічних відносин. На цьому аспекті зупинимося більш детально, розглянувши вплив економічних відносин (через механізм інституту власності) на розвиток судової економічної експертизи. Економічні відносини залежать від розвитку інституту власності, а саме від домінуючої форми власності в суспільстві, яка визначає формат розвитку економічних відносин, пропорції розподілу національного багатства між групами населення, а також дотримання правової дисципліни суб'єктами господарювання та розвиток судової економічної експертизи. Це можна відобразити у такій ієрархічній послідовності взаємодії елементів (1-й елемент є найважливіший, домінуючий, який зумовлює всі інші):

- 1-й елемент: домінуюча форма власності;
- 2-й елемент: пропорції розподілу національного багатства;
- 3-й елемент: рівень правової дисципліни економічних відносин;
- 4-й елемент: рівень економічної злочинності;
- 5-й елемент: розвиток судово-правової системи;
- 6-й елемент: розвиток судової економічної експертизи.

Кожен елемент цієї ієрархічної послідовності взаємодії елементів володіє своїми характерними ознаками:

1-й елемент: домінуюча форма власності. Власність є відправним пунктом, через механізм реалізації якої у суспільстві здійснюється розподіл національного багатства за певними пропорціями. Власність як форма державного інституту є ключовим аспектом національного виробництва, оскільки визначає дві фундаментальні його засади: мету національного виробництва та пропорції розподілу національного багатства. В Україні в нормативному полі відсутнє законодавче визначення мети національного виробництва. Неврегульованість цього моменту зумовлює відсутність у всіх сферах матеріального та нематеріального виробництва кінцевої їхньої мети. Опосередкованим способом це здійснює відомий вплив і на розвиток судово-правової системи та судової експертизи. На перший погляд, це може викликати у читачів думку про хибність наших умовиводів, однак ситуація є протилежною. Наявність мети (вищої, позитивної та такої, яку можливо досягти) робить діяльність, незалежно від сфери її здійснення, вмотивованою, цілеспрямованою та озброює всіма необхідними засобами для її досягнення. Відсутність ж мети вносить елементи хаосу та неупорядкованості, які проявляються у всіх сферах діяльності та насамперед в економічній сфері.

Продовжуючи думку, зазначимо, що ст. 13 Конституції України встановлено, що земля, її надра, атмосферне повітря, водні та інші природні ресурси, які знаходяться в межах території України, природні ресурси її континентального шельфу, виняткової (морської) економічної зони є об'єктами права власності українського народу. Від імені українського народу права власника здійснюють органи державної влади та органи місцевого самоврядування в межах, визначених Конституцією України. Кожний громадянин має право користуватися природними об'єктами права власності народу відповідно до закону [7].

Цією конституційною нормою передбачено лише, що природні ресурси є об'єктами права власності українського народу, від імені якого виступає держава, однак не конкретизовано, на правах якої форми власності земля, її надра, атмосферне повітря, водні та інші природні ресурси виступають в якості вказаних об'єктів. Логічним є припущення, що, оскільки природні ресурси є об'єктами права власності українського народу, то й власність на природні ресурси має бути народною, тобто народною власністю українського народу, яка реалізовується через делегування цього права державним органам влади.

Такий нюанс є надзвичайно важливим, що може бути підтверджено такими умовиводами. Згідно з абз. 2 ст. 8 Конституції України закони та інші нормативно-правові акти приймаються на основі Конституції України і мають відповідати їй [7]. В цьому випадку відсутність закріплення конституційною нормою

форми власності на природні ресурси зумовлює відповідно відсутність цієї форми власності і в інших законодавчих документах, зокрема у Водному кодексі України, Лісовому кодексі України, в яких лише вказано, що ці ресурси є об'єктами права власності українського народу [2; 8], а в Земельним кодексом України встановлено, що земля в Україні може перебувати у приватній, комунальній та державній власності [4].

Стратегічні ресурси формують економічну, в тому числі продовольчу, безпеку (земельні ресурси) країни, а тому їхнє використання має завжди бути раціональним та ефективним і служити на користь українського народу. Лише у випадку позитивного вирішення цього питання державне регулювання економіки набуває цілеспрямованого характеру та надає йому справжнього економічного сенсу, що є умовою стабільності економічних відносин, а також ефективності судово-правової системи.

Отже, саме поява власності є вихідним моментом у виникненні судової системи, а отже, й інституту судової економічної експертизи, оскільки економічні злочини завжди спрямовані на об'єкт правом власності (фізичної або юридичної особи, держави).

2-й елемент: пропорції розподілу національного багатства. В сучасному вітчизняному економічному середовищі, в сфері економічних відносин склалася доволі парадоксальна ситуація. Якщо за часів командно-адміністративної системи вся економіка була одержавленою, то на сьогодні – майже приватизованою. І в першому, і в другому випадках спостерігаються випадки протилежних крайнощів, які не можуть стабільність функціонування економічних відносин та відповідно забезпечити пропорційний розподіл національного багатства, валового внутрішнього продукту в інтересах населення країни.

В цій ситуації успішне розв'язання цього питання вбачаємо в таких діях держави в регулюванні економіки. Наявність значних запасів природних ресурсів в Україні та їхнє використання передбачає створення та функціонування підприємств природних монополій для виробництва матеріальних благ, надання послуг. Найбільш ефективно їхнє використання вбачається у створенні підприємств природних монополій, які функціонують на основі державної власності або ж – у крайньому разі – у формі державно-приватного партнерства. Також позитивним фактором буде функціонування великих підприємств на основі державної власності, а дрібного підприємництва – на основі приватної форми власності. Лише оптимальне співвідношення цих форм власності може стати запорукою виходу економічних відносин на якісно новий рівень розвитку та забезпечити добробут українського народу.

За таких умов держава має бути ключовим учасником економічних відносин, оскільки вона є тим єдиним суб'єктом, котрий здатний забезпечити баланс економічних інтересів учасників господарської діяльності [10, с. 150].

3-й елемент: рівень правової дисципліни економічних відносин. Попередні два елементи формують умови, які безпосередньо визначають рівень дотримання суб'єктами економіки нормативно визначених правил господарювання. При цьому варто зупинитися на розгляді таких двох найважливіших варіантах даних умов:

– 1-й варіант. За домінуючої державної власності у сфері природних монополій та великого підприємництва рівень правової дисципліни не буде перетинати критичної точки (так званої точки «біфуркації», за якої виникають турбулентні процеси в економіці), оскільки підприємства природних монополій та великого бізнесу представлені держаними підприємствами, управління яких має здійснюватися трудовими колективами самих працівників (реалізація контролю зі сторони трудового колективу зводить до мінімуму масштаби порушень);

– 2-й варіант. За домінуючої приватної власності у всіх сферах господарювання дотримання правової дисципліни стає проблематичним (природа приватного сектору завжди тяжіє до привласнення більшої частини національного багатства за результатами виробництва). Особливо це стосується сучасних умов господарювання, коли національні економічні інтереси замінюються економічною вигодою транснаціональних корпорацій, які завойовують національні ринки країн, монополізуючи всю економічну владу. Цей процес супроводжується поступовим поглинанням всіх великих національних бізнесових структур та банкрутством підприємств дрібного сектору економіки. При цьому нормативно-правова база лобіюється саме в інтересах міжнародних бізнесових структур. Вибір моделі економічного розвитку беззаперечно впливає на рівень дотримання правил господарювання суб'єктами економіки.

4-й елемент: рівень економічної злочинності. Від стану попереднього елементу залежить 4-й елемент: рівень економічної злочинності є досить високий або ж перебуває на відносно низькому рівні. На сьогодні економічні відносини суб'єктів господарювання вітчизняної економіки характеризуються нестабільністю свого функціонування внаслідок постійних змін нормативної бази економічної сфери, численними порушеннями правил господарської діяльності недобросовісними суб'єктами економічних відносин,

в тому числі при здійсненні закупівель товарів, робіт, послуг за державні кошти. Однак одним із основних факторів слід назвати послаблення державною регулюючого впливу на економічні процеси, коли державі, за виразом А. Сміта, відводиться «роль нічного сторожа».

З метою вдосконалення процесу проведення судової експертизи та сприяння зменшенню рівня економічної злочинності в державі в галузі судово-економічної експертизи необхідно першочергово переглянути існуюче законодавство, доповнити його та розширити в розрізі надання експертам-економістам певних правових функцій [5, с. 50]. Однак ці дії є похідними від першочергових дій в сфері економічних відносин, які полягають у вдосконаленні державною відносин власності.

5-й елемент: розвиток судово-правової системи. Цей елемент як необхідний державний інститут функціонує з метою забезпечення захисту та дотримання економічних інтересів суб'єктів господарювання в процесі здійснення ними своєї діяльності. При цьому слід вказати на таку особливість вітчизняного судочинства. Вітчизняна нормативно-правова база є достатньо розвиненою, однак вона не позбавлена суперечностей, коли нормативні вимоги по-різному трактуються у правовому полі.

Оскільки судова економічна експертиза функціонує в процесуальному законодавстві, то вона також зазнає впливу вказаних процесів. Наприклад, складність та суперечливість податкового законодавства, а також його непостійність в науково-методологічному плані утруднюють розробку та використання методик проведення судових економічних експертиз в податковій сфері [9, с. 30].

Також слід вказати, що поняття власності є вихідним моментом, передумовою у формуванні судово-правової системи і відповідно інституту судової економічної експертизи, оскільки економічні порушення завжди пов'язані з правом власності на об'єкт фізичної, юридичної особи або держави.

6-й елемент: розвиток судової економічної експертизи. Зазначимо, оскільки судова економічна експертиза є відображенням багатогранності економічних відносин (взаємодія форм власності через економічні відносини, здійснення господарських операцій, які відображені в документах бухгалтерського та податкового обліку тощо), то розвиток судової економічної експертизи повністю визначається їхніми умовами.

На сьогодні судова економічна експертиза характеризується певними проблемними аспектами своєї трансформації. Насамперед вони полягають у необхідності розроблення і закріплення в нормативно-правовому полі науково-теоретичних положень експертизи, що стосуються її сутності, предмета, завдань, мети, котрі на сьогодні є відсутніми. Сюди ж слід віднести й відсутність єдиного критерію класифікації цього виду судових експертиз, а також необхідність розробки єдиних підходів, що стосуються застосування судових економічних експертиз за різними видами судочинства (кримінальне, господарське, цивільне, адміністративне) [3, с. 42; 6, с. 57]. Цей фактор зумовлює виникнення юридичних колізій у застосуванні тих чи інших законодавчих норм у вказаній діяльності. На вказані проблемні аспекти також звертають увагу у своїх дослідженнях науковці. Так, наприклад, І. Голяш, С. Романів, Л. Будник, С. Саченко, Т. Кривцова вказують, що на законодавчому рівні відсутнє визначення сутності судової економічної експертизи, а натомість представлено лише визначення судової експертизи, що ускладнює її розуміння і призводить до виникнення деяких розбіжностей у наданні визначення поняттю судової економічної експертизи [5, с. 49; 12, с. 344; 13, с. 800].

Також серед найневизначеніших питань у вітчизняній теорії та практиці судової економічної експертизи – класифікація її методів і методик проведення, які б повною мірою відповідали реаліям сьогодення [14, с. 97].

Виникнення вказаних проблемних аспектів зумовлене передусім неврегульованістю економічних відносин внаслідок невирішення в позитивному сенсі відносин власності (про них зазначено при характеристиці 1-го елемента). За таких умов відбувається, з одного боку, розвиток судової економічної експертизи в умовах хаотичності економічних відносин й неврегульованості правового поля внаслідок мінімального державного регулювання економіки, з другого боку, урегульованість економічних відносин та ефективність правового поля в результаті збалансованого державного регулювання економічних процесів. В цьому плані поняття власності є центральним, а спосіб її реалізації через здійснення економічних відносин може мати як позитивний, так і негативний результат.

На сьогодні трансформація економічних відносин в епоху масштабної цифровізації господарських процесів внаслідок входження національних економік в орбіту глобалізації світового господарства зумовила зміну їхнього формату. В практичному плані це стало можливим внаслідок гармонізації нормативно-правової бази щодо уніфікації господарських процесів (єдина система бухгалтерського обліку, використання єдиних електронних платіжних систем в розрахунках між контрагентами) із міжнародними вимогами.

Це зумовило й трансформацію судово-правової системи, в тому числі судової експертизи, в економічній сфері внаслідок аналогічної гармонізації із міжнародним законодавством. Однак така гармонізація має відбуватися із обов'язковим забезпеченням позитивного ефекту для розвитку судової експертизи (на сьогодні в країнах Європейського Союзу існує проблема впровадження міжнародних вимог і стандартів у судовій експертній діяльності [15, с. 126]).

Висновки. Підсумовуючи вищенаведене, можна вказати ефективні напрямки щодо перспектив розвитку судової економічної експертизи: 1) вдосконалення нормативно-правової бази; 2) вдосконалення науково-методологічної основи шляхом законодавчого закріплення теоретичних положень експертизи (її сутності, мети, завдань, розроблення критерію класифікації її видового складу); 3) забезпечення продуктивної співпраці із судово-слідчими органами; 4) поглиблення міжнародного співробітництва з метою збагачення теоретичної та прикладної бази проведення експертизи тощо. Ці напрямки є завжди актуальними, однак найбільш ефективним напрямком залишається пріоритет збалансованого державного регулювання економіки шляхом вдосконалення відносин власності в процесі здійснення економічних відносин, що зумовить ефективність функціонування судово-правової системи та розвитку судової економічної експертизи.

Список використаних джерел

1. Білуха М. Т. Судово-бухгалтерська експертиза : підруч. Київ : Вид. компанія «Воля», 2004. 656 с.
2. Водний кодекс України : Закон України № 213/95-ВР від 06.06.1995 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/213/95-вр#Text> (дата звернення: 28.11.2024).
3. Євдокіменко С. В. Перспективи розвитку судово-економічних експертиз. *Наше право*. 2016. № 2. С. 42–46.
4. Земельний кодекс України : Закон України № 2768-III від 25.10.2001 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2768-14#Text> (дата звернення: 26.11.2024).
5. Кривцова Т. О. Удосконалення правового забезпечення судово-економічної експертизи як форми економічного контролю. *Бізнес-Інформ*. 2015. № 2. С. 48–53.
6. Клименко Н. І., Федчишина В. В. Судова-економічна експертиза: сучасний стан і актуальні питання. *Криміналістичний вісник*. 2016. № 1 (25). С. 56–61.
7. Конституція України : Закон України № 254к/96-ВР від 28.06.1996 р. (зі змін та допов). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text>.
8. Лісовий кодекс України : Закон України № 3852-XII від 21.01.1994 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3852-12#top> (дата звернення: 26.11.2024).
9. Паєнтко Т. В., Бандура І. В. Недоліки і методики судової економічної експертизи з питань нарахування і сплати податку на прибуток та напрями їх усунення. *Інвестиції: практика та досвід*. 2016. № 24. С. 28–31.
10. Перезовова І. В. Номінативне поле концепту «економічна експертиза» в сучасних умовах його застосування в процесі здійснення фінансового контролю. *Економіка: реалії часу*. 2013. № 2 (7). С. 150–156. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/econrch_2013_2_22 (дата звернення: 20.10.2024).
11. Про судову експертизу : Закон України № 4038-XII від 25.02.1994 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/4038-12#Text> (дата звернення: 26.11.2024).
12. Романів С. Р., Будник Л. А., Саченко С. І. Судово-економічна експертиза в Україні: її економічна суть та кадрове забезпечення. *Інфраструктура ринку*. 2018. № 23. С. 343–350. URL: <http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/32239/1/Світлана%202023.2018.pdf> (дата звернення: 15.10.2024).
13. Романів С. Р., Голяш І. Д. Основні напрями вдосконалення правового регулювання судово-економічної експертизи в Україні. *Економіка і суспільство*. 2017. Вип. 10. С. 796–802. URL: https://economyandsociety.in.ua/journals/10_ukr/135.pdf (дата звернення: 15.11.2024).
14. Токарева К. В. Актуальні питання механізму проведення судової економічної експертизи в сучасних умовах. *Криміналістичний вісник*. 2018. № 2 (30). С. 92–98.
15. Федчишина В. В. Спеціальні економічні знання у правових системах Європи, Австралії та США. *Науковий огляд*. 2018. № 3 (46). С. 124–143.

References

1. Bilukha, M. T. (2004). *Sudovo-bukhhalterska ekspertyza [Forensic accounting examination]*. Kyiv: Vydavnycha kompaniia «Volia» [in Ukrainian].
2. *Vodnyi kodeks Ukrainy [The Water Code of Ukraine]* dated 06.06.1995 no.213/95-BP. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/213/95-вп#Text> [in Ukrainian].
3. Yevdokimenko, S. V. (2016). Perspektyvy rozvytku sudovo-ekonomichnykh ekspertyz [Prospects for the development of forensic economic expertise]. *Nashe pravo – Our Law*, 2, 42-46 [in Ukrainian].
4. *Zemnyi kodeks Ukrainy [The Land Code of Ukraine]* dated 25.10.2001 no.2768-III. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2768-14#Text> [in Ukrainian].
5. Krivtsova, T.O. (2015). Udoshkonalennia pravovoho zabezpechennia sudovo-ekonomichnoi ekspertyzy yak formy ekonomichnoho kontroliu [Improving the legal support for forensic economic expertise as a form of economic control]. *BiznesInform – Business Inform*, 2, 48-53 [in Ukrainian].
6. Klymenko, N. I. & Fedchyshyna, V. V. (2016). Sudova-ekonomichna ekspertyza: suchasnyi stan i aktualni pytannia [Forensic economic expertise: current status and current issues]. *Kryminalistychnyi visnyk – Forensics Herald*, 1 (25), 56-61 [in Ukrainian].
7. *Konstytutsiia Ukrainy [The Constitution of Ukraine]* dated 28.06.1996 no.254к/96-BP. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вп#Text> [in Ukrainian].
8. *Lisovyi kodeks Ukrainy [The Forest Code of Ukraine]* dated 21.01.1994 no. 3852-XII. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3852-12#top> [in Ukrainian].
9. Paientko, T. V., Bandura, I. V. (2016). Nedoliky i metodyky sudovoi ekonomichnoi ekspertyzy z pytan narakhuvannia i splaty podatku na prybutok na napriamy yikh usunennia [Disadvantages and methods of forensic economic examination on the calculation and payment of income tax and directions for their elimination]. *Investysii: praktyka ta dosvid – Investments: practice and experience*, 24, 28-31 [in Ukrainian].
10. Perevozova, I. V. (2017). Nominatyvne pole kontseptu «ekonomichna ekspertyza» v suchasnykh umovakh yoho zastosuvannia v protsesi zdiisnennia finansovoho kontroliu [The nominative field of the concept of «economic expertise» in modern conditions of its application in the process of financial control]. *Ekonomika: realii chasu – Economics: Time realities*, 2 (7), 150-156. Retrieved from http://nbuv.gov.ua/UJRN/econrch_2013_2_22 [in Ukrainian].
11. *Pro sudovu ekspertyzu [About forensic examination]* dated 25.02.1994 no. 4038-XII. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/4038-12#Text> [in Ukrainian].
12. Romaniv, S. R., Budnyk, L. A. & Sachenko, S. I. (2018). Sudovo-ekonomichna ekspertyza v Ukraini: yii ekonomichna sut ta kadrove zabezpechennia [Forensic economic expertise in Ukraine: its economic essence and staffing]. *Infrastruktura rynku – Market Infrastructure*, 23, 343-350. Retrieved from <http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/32239/1/Світлана%2023.2018.pdf> [in Ukrainian].
13. Romaniv, S. R. & Holiash, I. D. (2017). Osnovni napriamy vdoskonalennia pravovoho rehulivannia sudovo-ekonomichnoi ekspertyzy v Ukraini [Main directions of improving the legal regulation of forensic economic expertise in Ukraine]. *Ekonomika i suspilstvo – Economy and Society*, 10, 796-802. Retrieved from https://economyandsociety.in.ua/journals/10_ukr/135.pdf [in Ukrainian].
14. Tokarieva, K. V. (2018). Aktualni pytannia mekhanizmu provedennia sudovoi ekonomichnoi ekspertyzy v suchasnykh umovakh [Current issues of the mechanism for conducting forensic economic expertise in modern conditions]. *Kryminalistychnyi visnyk – Forensics Herald*, 2 (30), 92-98 [in Ukrainian].
15. Fedchyshyna, V. V. (2018). Spetsialni ekonomichni znannia u pravovykh systemakh Yevropy, Avstralii ta SShA [Specialized economic knowledge in the legal systems of Europe, Australia, and the USA]. *Naukovyi ohliad – Scientific review*, 3 (46), 124-143 [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції 04.12.2024